

פרשיית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת
שמות
תשפ"ד
גיליון מס'
669

על השולחן
הרב אברהם ישראל פרידמן

ליבו של ישראל. מורחמי יוסף יצחק יצחקי. צילום: יעקב מנח

דמעות ברחוב הקבלן

הוא, שגם נמצא ביאור, חש מה
הם חווים. אלו תחושות אפלות
ממלאות אותם את אותם
'מוישלאך' שלא זכו שבת-פרעה
החומלת תפגוש אותם...

התבוננתי קמעה:

הנער בוכה עבור אחרים. אינו רק עצוב.
כואב. הוא בוכה. הוא מרגיש את כאבם של
העוללים שהושלכו ליאור באין משען ומשענת.
הוא, שגם נמצא ביאור, חש מה הם חווים. אלו
תחושות אפלות ממלאות אותם, את אלו שאך
לפני זמן קצר הגיחו לאוויר העולם.

■ ■ ■

משכבר הימים, בבית-מדרשו של רבנו הגאון
הגדול רבי יצחק אזרחי שליט"א למדנו פרק
מוסרי נעלה ומרומם ב"נושא בעול עם חבירו".
לא רק חמלה ואמפתייה. לא רק סעד וסיוע.
בעיקר בעיקר - רגישות עמוקה. לחוות את
מועקת האחר - כאילו היא מועקתך שלך. לחוות
את הכאב - כאילו היה כאבך שלך. להיות יחד
'באותה סירה' (או: באותה 'תיבת-גומא'..).

ובעיניי ראיתי כמה שותף הוא בנאקתם של
חולים דואבים. כמה הוא מאזין שוועה ליהודים
שנמצאים על מיטת-חוליים ב'הדסה'. כמה טורח
הוא להגיע לחתונות-מצווה שאין מי שישמח. כי
יודע ומרגיש כמה ישמחו כשהוא יגיע לשמחם.

משה רבינו, מנהיגם של ישראל, הרועה
הנאמן ואב רחמיאמי לעמו, לא רק כואב את כאבו
של אחיו המשועבדים בעבודות-הפרך. הוא גם
בוכה איתם יחד. הוא מרגיש גם משועבד. חי את
ייסורי העבדות.

... ותפתח ותראו את הילד והנה נער בכה
ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה (שמות א, 1)
"מילדי העברים הוא זה" - מאי משמע? -
תהה פעם המהר"ם שפירא מלובלין.

אין זה אלא - מסביר ראש ישיבת חכמי
לובלין - אלא משום שבכיו זה אינו יתום. הוא
לכאורה כבר אחר ונמצא, אולי, בידיים טובות
ועוטפות וחומלות. אבל על הרבה 'מוישלעך'
אחרים הוא בוכה - אלו שהושלכו ליאור ובכיים
לא נשמע. אלו שבכו בלי שבת פרעה הגיעה
אליהם.

זהו "מילדי העברים הוא זה" - אשר בוכה את
בכיים של אחרים. שנאנק בשל נאקת אחרים.
שצרתם של אחרים - צרתו היא, ולכן בוכה הוא
בשבים.

מאז היותו ילד, נשמע קולו כנער בוכה. עם
התכונה הזו הוא ממשיך ללוות את העם המיוסר
- החל מהיהודי הפשוט המולקה בידי מצרי
מרושע; המשך בבנות יתרו הסובלות בבאר
במדיין.

כל ימיו הוא בוכה עבור עמו.

וכבר הכרנו רועי הדורות שבכו עם אלמנות
ויתומים ושבוי-לב כאילו היה זה כאבם שלהם.
כשהללו דמעו במעונם - גם הם, יחד איתם,
הורידו דמעות מאין הפוגות.

הלא נהרות של דמעות, מי אינו יודע, נשפכו
ברחוב הקבלן 45.

בימים אלו, שמלאו יגונות הרבה, נבכה
לפעמים בשביל הורים שכולים, ילדים שהוריהם
נעלמו ביאור של פרעה העזתי.

נבכה איתם יחד. קצת אפילו.

כי מלאה הארץ בכי ודמעה.

הפנקסו של מהנך

דילמות הינוכיות אקטואליות

ונפשו קשורה

... אלא שאחרי כדקה, אני רואה בחור מדדה בקושי על רגליו ומפיל את דרכו לאותו מקום שאביו פינה לו כדי שיוכל גם הוא - הפצוע - ליטול חלק בתפילת הציבור. וכמובן, שהפרשנות משתנה בן-רגע..

יצחק דוד פרידמן

פנפ

ישנו מודל בחכמת הנפש הנקרא אפר"ת. זהו מודל נפלא שהשפעתו משמעותית מאד במגוון תחומי החיים.

אפר"ת - זה ראשי-תיבות של המילים: "אירוע. פרשנות. רגש. תגובה". המודל עובד בצורה מדהימה: אתה רואה אירוע, המח מפרש בזריזות על פי תפיסות-עולם, חוויות ומחשבות העבר, את מה שאתה רואה, מרגיש רגש בעקבות כך ואח"כ באה התגובה ההתנהגותית.

הבה ניקח דוגמא קטנה מחיי היום-יום.

נכנסתי לבית הכנסת לתפילת שחרית, המקום היה עמוס לעייפה, כל המקומות תפוסים, והנה רגעים לפני 'ברכו' מגיע אדם בגילאי ה-40, פונה לבחור, מקים אותו ממקומו, ומסדר את המקום שיהיה נח. מיד ברגע קופצת לה הפרשנות על האירוע שאני רואה - ואני בטוח שעומד לפני אדם גס-רוח, שלא מתבייש לבוא מאוחר לבית הכנסת, גם מקים נערים צעירים מגילו, כי מי הם שישבו והוא יעמוד. והראש - במקום להיות מרוכז בתפילה - מרוכז כבר בגועל המידות וכו'.

אלא מה? שאחרי כדקה, אני רואה בחור מדדה בקושי על רגליו ומפיל את דרכו לאותו מקום שאביו פינה לו כדי שיוכל גם הוא הפצוע ליטול חלק בתפילת הציבור. וכמובן, שהפרשנות משתנה בן-רגע, ולפתע אתה מתמלא חמלה

על הנער, והערכה וסימפטיה לאב הדואג לבנו.

מה קרה כאן, בתהליך?

מודל משתנה של אפר"ת. האירוע אותו אירוע. רק שהפרשנות השתנתה, ומיד בעקבות כך הרגש לאירוע, ופה אמנם לא בהכרח הייתה תגובה, אבל הרבה פעמים גם תגובה מגיעה

תלמודא

מושג תלמודי אחד

כיסוי הבור שהתליע..

בימים אלו עוסקים לומדי הדף-היומי שבכל אתר אתר בסוגיות אב המזיק של 'בור'. ניגע, על קצה המזלג, באחד מהנקודות היסודיות באב השני שבאבות הניזקין.

בגמרא (בבא קמא נב, ב) למדנו כי אדם שסגר את בורו בכיסוי הראוי לשוורים ולגמלים - החולפים באזור לעיתים - והכיסוי התליע מתוכו, האדם פטור על נזקים שהתחוללו מהבור. וזאת משום ש"מה היה לו לעשות".

כלומר: ייתכן ומדובר למשל בבור ברשות-הרבים שעצם חפירת הבור היא פשיעה, אבל כל עוד והבור כוסה בצורה הולמת, הרי שמבחינתו אין כאן נזק, ואם כן היה כזה, הריהו אנוס.

נראה להטעים זאת לאור מה שלמדנו לעיל (ג, ב כמדומנו) שאחד מהדברים שהתורה "מיעטה בשמירתן" הינו בור: והיינו משום שהתורה לא דרשה מהאדם לאטום את בורו באמצעות עפר, כפי המצב שהיה קודם הכרייה, אלא שהיא דרשה ממנו לכסותו בצורה הולמת, כזו שתסלק את חשש ההיזק בעטיו. וממילא מובן, אפוא, שאם האדם עשה זאת הוא לא יתחייב רק בגלל שהבור כרוי, כי התורה לא חייבה אותו אלא לכסות את בורו ולא למלאותו בעפר. (עניין זה כשלעצמו, אגב, מוכיח לכאורה כי מהות החיוב בנוקי ממונו הוא העדר השמירה של בעליו ולא עצם העובדה כי ממונו הזיק, שכן כאן אנו רואים כי בהתאם לפשיעה - חובת התשלומין. ואין כאן המקום לדון בחקירה נודעה זו).

ברם, לכאורה לקמן נראה מעט אחרת. בגמרא (נו, א) למדנו כי אם האדם כיסה את בורו ועף הכיסוי ב"רוח שאינה מצויה" פטור הוא מדיני אדם - אבל חייב דיני-שמיים. ולכאורה "התליע מתוכו" הוא מקביל ל"רוח שאינה מצויה" שבשניהם אנהו סבורים כי אנוס הוא ומה היה עליו לעשות, ושם נראה כי חייב הוא דיני-שמיים. אולם למען האמת ייתכן שאין כל סתירה ואכן גם בהתליע מתוכו יתחייב הכורה מדיני שמים, הגם שפטור מדיני אדם וכמפורש בגמרא. ואולי יש לחלק. והשם יאיר עינינו.

נשמח לתגובות והארות הלומדים היקרים.

בעקבות הרגש.

ובמה דברים אמורים?

בהקדמה הנפלאה של בעל 'חובת התלמידים', הקדוש האדמו"ר מפיאסצנא, הוא כותב דבר נוגע וכואב, שהדור הצעיר משוכנע שהמחנכים שלו, ההורים והמורים - נגדו, ואינם רוצים בטובתו, והוא יודע מה טוב לו יותר מכולם וכו' וכו'. ראה מתק לשונו:

"על כל מדריך מלמד ומחנך מביט הנער כעל עריץ זר שבא למשול עליו ביד חזקה, ולשלול ממנו שלטון עצמותו, דעתו ורצונו, ומין התנגדות, אף שנאה, מתעוררת בקרב הנער פנימה אל מלמדיו, ואל אביו, עד שאינו נותן לב לשמוע את דבריהם, ואיך לקולטם בלבו, רק איך להתפטר מהם, ולצאת מן ידיהם. ע"כ.. בהמשך הוא מתאר שזה חלק מה'חוצפא יסגא'.

ואם זה הלך מחשבת הנער, וכך היא הפרשנות שלו, ברור מאליז איזה רגש הוא מרגיש כלפי המחנך, ואיזה תגובות יוצאות מכך.

וכשאנו כהורים ומחנכים באים לחנך את ילדינו, ותלמידינו, כמה משמעותי הוא שהילד יפרש ויחשוב, ובעקבות כך ירגיש שאני קשור אליו, רוצה רק!!! בטובתו. ואז הלב יהיה פתוח לקבל, לשמוע, ולספוג את החינוך.

ראיתי 'בעל הטורים' נפלא בפר' ויגש. על הפסוק שאמר יהודה ליוסף על בנימין 'ונפשו קשורה בנפשו' כותב הבעה"ט, שיש עוד פסוק בו מוזכרת המילה 'קשורה': פסוק הוא במשלי "איולת קשורה בלב נער". מפרש רבינו יעקב את ההקשר: מפני שאיולתו של הנער, קשורה בו, צריך שתהא נפשו קשורה בנפשו של אביו כדי לחנכו.

מפעים!!!!, ננער יש איולת! והיא קשורה בו. וכדי להתיר את קשר האיולת, כדי להוציא את השטויות, ואת התכונות השליליות של הנער - שומה עלינו להיות קשורים בנפשו כדי לחנכו. ואם חפצים אנחנו שגם הנער ירגיש כך, עבודה מוטלת עלינו, כי כמו שראינו הדור הצעיר לא חושב כך היום, ואם הוא מפרש אחרת את המציאות, אזי בעקבות כך ילבו בו הרגשות וכמו"כ כל ההתנהגות שלו.

ואם כבר במודל אפר"ת עסקינן, אזי ברור הוא שמשמעות לא-פחות גדולה מכך היא מה הפרשנות שלנו על עצמינו. כי כשהפרשנות על עצמינו שלילית, מילא גם הרגשות, והמעשים. ודי לכל בר דעת להבין, מה אדם שאינו מרגיש טוב כלפי עצמו - כמה פנוי הוא להיות קשור בנפשו של הילד.

ועל כך אי"ה בשבוע הבא.

עזה פינת ירושלים

“ראינו” - הוא סיפר - “את החנוכייה מבצבצת מעל אחת השידות, ותחושת-הבטן שלי אומרת שהיא כנראה נגנבה בשבת שמחת-תורה. הייתי רוצה להחזיר אותה לבעלים. בנר שביעי ושמיני הדלקנו בה נרות בשג'עיייה, וזה היה מעמד מרגש”

ערב נר שביעי של חנוכה תשפ"ד.

החיילים שהיו בגוב-האריות החמאסי - שכונת שג'אע'יה - היו נרגשים. כמו בסיפור הנס - גם הם מצאו איזו חנוכייה בתוך החורבן, בינות להריסות הבית של אחד המחבלים בשכונה הטרוריסטית הנודעת לשמצה.

החנוכייה המוזהבת והמעוצבת שימשה אותם למצוות הדלקת-הנרות בימים האחרונים של החג. הם לא היו צריכים לייבא חנוכייה מישראל; הם מצאו כזו בלב עזה. על הניסים ועל הנפלאות.

אבל מה שהטרידה את מנוחתו מאור לביא הי"ד - רכז הנוער ביישוב סוסיא שהיה במילואים ושאינו איתה בבית המחבל, הייתה השאלה אותה הוא שאל עצמו גם שם - בתוך זירת הקרבות: למי, למען השם, החנוכייה הזו שייכת?

ביום שני י"ג טבת, כשהוא כאמור בלב עזה, הוא פונה מיוזמתו לתקשורת ומספר בשידור:

“ראינו את החנוכייה מבצבצת מעל אחת השידות, ותחושת-הבטן שלי אומרת שהיא כנראה נגנבה בשבת שמחת-תורה. הייתי רוצה להחזיר אותה לבעלים. בנר שביעי ושמיני הדלקנו בה נרות בשג'עיייה, וזה היה מעמד מרגש”. הוא ביקש לנצל את הבמה התקשורתית ולקרוא בפומבי לבעליה של החנוכייה ליצור קשר ולקבל את החנוכייה האבודה לידי.

למרבה הצער, יום לאחר מכן, ביום שלישי, הוא נהרג במהלך הקרבות, והותיר את משפחתו ומכריו כאובים ודואבים.

מאור לביא - כשמו כן היה. האיש שהאיר את נרות החנוכייה בלב עזה, וחיפש כל העת להאיר לאנשים.

יום שלישי, י"ד טבת תשפ"ד, שכונת שג'אע'יה, מזרח עזה.

ר' מלכיאל בן יוסף, איש מילואים, שוהה עם פלוגת המילואים שלו באיזור שכבר טוהר ממחבלים ושדחפורים הרסו שם את התשתיות.

“היה להם הפוגה של כמה דקות וכולם התיישבו לנוח”, מספר גיסו, הרב זאביק הראל - רב מוסד צביה חפץ חיים. “ג'סי - שראה שהשמש שוקעת - ניצל את הפוגה להתפלל תפילת מנחה”.

“הוא הסתובב להתפלל לכיוון ירושלים בעוד שכל החיילים ישבו עם הגב לכיוון הזה. בעודו בעיצומה של תפילת שמונה-עשרה הוא פתאום רואה להפתעתו שעולה מהקרקע מחבל עם - R.P.G. כנראה מפיר מנהרה שלא נחשף משום-מה”.

“ג'סי מספיק לתת צעקה לכל החברים”, מגולל הרב את הרגעים הדרמטיים, “ויוורה לעבר המחבל. החברים הצטרפו אליו לירי וחסלו את המחבל”.

המציאות כי תפילת מנחה הצילה את חייהם, חוללה טלטלה בקרב החיילים: “הייתה התרגשות גדולה בקרב כולם. החברים ממש התלהבו ממלכיאל שפשוט הציל את כולם, ובעקבות כך, החבר'ה של הפלוגה קיבלו על עצמם שמחר כולם עוצרים להתפלל מנחה”.

וּפְנִיתָ אֶל תְּפִלַּת עֲבָדְךָ וְאֶל תַּחֲנֻתוֹ ה' אֱלֹהֵי לְשִׁמְעֵךָ אֶל הַרְנָה וְאֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עֲבָדְךָ מִתְּפִלַּל לְפָנֶיךָ הַיּוֹם: לְהַיּוֹת עֵינֶיךָ פְּתוּחוֹת אֶל הַבַּיִת הַזֶּה לְיָלֵה יְיָ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אִמְרַתְּ יְיָהּ שְׁמִי שָׁם. לְשִׁמְעֵךָ אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עֲבָדְךָ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה - - (ספר מלכים א, ח, כ"ח)

והנה עדות נוספת מאותה שכונה.

לתשונות-ליבכם!

**מהדורת הדפוס מודפסת בנחות
מוגבלת מאוד ברחבי הארץ. ניתן
לקבל את הגיליון ללא תמורה -
בשליחת דוא"ל לכתובת:
abyisrael@gmail.com**

מלווה הלכה

אקטואליה מזווית יהודית

תשוקה חילונית לרוממות..

**סופר הנשמה הרה"ג רבי יעקב ב. פרידמן
מנסה להסביר את פשר הכמיהה לתפילה
שמאפיינת את המרחב הישראלי בעת הזו**

"לא רק אחדות נכפתה עלינו ב-7 באוקטובר", כתבה עירית לינור, "אלא גם תחילתה של הבנה שיהדות היא רכיב מרכזי בזהות האישית. כוחות הנוחבה ואזרחים עזתים יצאו להרוג יהודים. לא 'ישראלים', לא 'מתנחלים'."

... העדויות הללו חוזרות על עצמן בתיאורי הניצולים, וגם בציבור החילוני שהטבח הרעיד בו מיתר. חיילים חילוניים נצמדים לשירי תפילה לפני קרבות עזים בגיהנום העזתי. "אנחנו מאמינים בני מאמינים" הפך כמעט להמנון הקרבות.

"ההדתה פה מטורללת לגמרי!" נאנק חייל במכתב נועם לאנשי 'הפורום החילוני'. אין כמו ייסורי 'הפורום החילוני' כדי להבין מה טוב בחברה.

חילונים תלושים החלו לגעת בתפילה, בשר. ארגונים פמיניסטיים יזמו כנסי 'תפילת האימהות' בו המו תפילה אימהות החטופים, חילוניות כדתיות. הייתה פתאום עדנה למנייני תפילה חילוניים ותיקים, (יש דבר כזה), בנהלל, בעלמא, בתל אביב, במנהטן.

חילוניים שהוועות ערערו את אמונם בחיים, ובמה שהגדיר אותם עד ל-7 באוקטובר, מוצאים, לדבריהם, הגדרה עצמית חדשה בתפילת "מודה אני" יומיומית.

"לא יודע להסביר", אומר גבי, שהטבח נגע גם בחממה האשקלונית שלו, "זה נותן בי חיבור למשהו שורשי. חזק מהמאורעות". "לתפילת 'יזכור'", מספר בהתפעלות היסטוריון וחוקר עם ישראל ד"ר יואל רפל, נוספו לפחות 12 נוסחים חדשים מאז 'חרבות ברזל'. לתפילת 'אל מלא רחמים' ותפילת שלום הלוחמים נוספו עשרות נוסחים. חלקם מתושבי הקיבוצים"

<<<

הוגי דעות מנסים בתקופה האחרונה להבין את פשר הכמיהה החילונית לתפילה.

"האירועים המחרידים", הם אומרים, "ערערו את האמון בקיום. רבים מרגישים צורך עמוק בהרגשת 'התעלות'. לחצוב בתוכם סוג של רוחניות, תהא משמעותה אשר תהא."

"הצורך העמוק היום בתפילה גדול כל כך", אומר רני יגר, שבעצמו הקים בית תפילה חילוני, "עד שחילוניים אינם מתעסקים בשאלה למה הם בעצם מתפללים."

מה שמרתק שרובם אינם מחדשים תפילות מלבם ותחושותיהם, אלא נאחזים בנוסח התפילה הישן. "הידיעה שאותן תפילות נאמרו על ידי

יהודים לאורך ההיסטוריה", אומר ד"ר גוזמן, "מאחדת, מנחמת, יוצרת 'שייכות', וקושרת בינינו לדורות הקודמים".

ויש שהתפילה שלהם בימים האלו נובעת משפלות-רוח:

"בואו נודה שאנחנו לא יותר מדי טובים בשביל משהו כרגע", אומרת קיבוצניקית חילונית מהצפון, "נגמרו הימים שהרגשנו מעל לדת. אני לא יותר חכמה מאלפי שנות יהדות. אני באה כנראה מדורות של אנשים עם הרבה חוכמה. והתפילה יוצרת בי 'שייכות' לדבר הגדול הזה."

<<<

כל-כך הרבה הסברים חמקמקים נאמרו על הצורך הזה בתפילה: "ביטוי לכמיהה", "רצון לתקווה", "להיאחז בעתיק, בשורשים", "הצורך שמיישהו ישמע אותנו", "הצורך ב'שייכות' או ברוחניות" -

כל הניסוח התוהה-ובוהה הזה - הוא בעצם ביטוי התשוקה של הנפש האלוקית, כפי שהגדיר מהר"ל:

נפש האדם, מלמד מהר"ל, שייכת לעליונים. היא אורחת בעולם התאוה החשוך. ובשל אופיה הרוחני הדק - מרגישה האורחת את עצמה בגלות. מכווצת בחשכת הגוף התאווני. ולכן היא משתוקקת להתנשא מעל הגוף וצרכיו - אל מקורה הרוחני:

"כי הנפש הזאת שהיא מלמעלה ועומדת בתחתונים, תמיד היא משתוקקת אל התורה ואל המצוות, וכו', שהיא עצם נפש אלוהי מלמעלה עומדת בתחתונים, וכל דבר שהוא חסר - משתוקק אל השלמה..."

ובימי שגרה למה השקיקה הזו לא קיימת?

כי האדם מזדהה כל כך עם תאוותיו, שהוא מפרש בטעות את שקיקת הנפש כצורך בתאוונות. וכשהנשמה שוקקת בתוכו, הוא רץ בהול לשווארמיה, בניסיון להרגיע את ההמיה בלפה-שווארמה...

אלא שהשווארמה מעמיקה את תסכולי נפשו... מגבירה עוד יותר המיה... ואז הוא נלחץ, ומפצה אותה בתוספת בשר עגל, חומס ועמבה...

וגם הנפש לא תמלא...

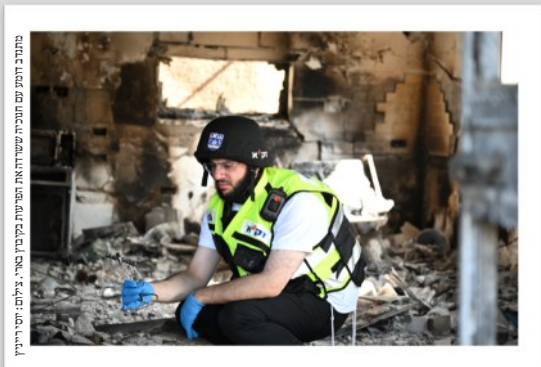
בצר לו, פוגש הגוף בתפילה.

תפילה יוצרת חיבור בין הגופניות הרצוצה שלנו להמיית הנשמה, ומשהו באדם מרגיש פתאום חיינינוח. שלום. (חלק ממאמר מתוך: 'בקהילה')

"קיבוץ כיסופים"

הסיפור האמתי של פרעות תשפ"ד.

ייצא לאור אי"ה בקרוב!

מחבר: ד"ר חיים שחרוראי. תמונת שטח: ד"ר חיים שחרוראי. צילום: חיים שחרוראי